

Wizerunek artysty i koncepcja sztuki w *Tangu* Sławomira Mrożka

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Jarosław Grzędzielski, *Typologia bohaterów dramatów Sławomira Mrożka*, „Prace Naukowe. Filologia Polska. Historia i Teoria Literatury” 2001, s. 41–44.
- Źródło: Sławomir Mrozek, *Tango*, [w:] tegoż, *Wybór dramatów i opowiadań* Kraków 1975, s. 102–109.

Wizerunek artysty i koncepcja sztuki w *Tangu* Sławomira Mrożka

Źródło: Wyatt Determan, pxhere.com, domena publiczna.

Jaki jest stereotyp artysty i jak powstaje? W jaki sposób nurty światopoglądowe epoki, kierunki filozoficzne i myśl społeczna wpływają na koncepcję sztuki? Czy zmieniająca się koncepcja sztuki kształtuje wizerunek twórcy?

Tango ukazuje moment, kiedy antykonformizm twórcy staje się konformizmem. Jałowe dywagacje i absurdalne eksperymenty artysty „rodem z Mrożka” wydają się znakiem czasów i umożliwiają diagnozę stanu kultury w świecie osuwającym się w chaos.

Twoje cele

- Zinterpretujesz fragment *Tanga* Sławomira Mrożka, zwracając uwagę na sposób kreowania postaci artysty.
- Scharakteryzujesz postać Stomila i omówisz jego koncepcję sztuki jako eksperymentu.
- Rozpoznasz związek koncepcji sztuki z obrazem epoki i jej systemem wartości.

Przeczytaj

Stomil jako artysta

” Jarosław Grzędzielski

Typologia bohaterów dramatów Sławomira Mrożka

Większość postaci Mrożka skonstruowana została w oparciu o funkcjonujące w świadomości stereotypy. Jan Błoński pisze: „Postacie Mrożka nie są naturalnie «charakterami»: minął już czas charakterów, z cudzysłowem lub bez. Co nie znaczy, aby nie miały swoistych cech i nawet umiejętności”¹.

Proponując zestawienie typologii, należy stwierdzić, że uczestnicy zdarzeń nie są u Mrożka również postaciami typowymi. Zbudowani zostali bowiem nie w ścisłej zależności od stereotypu, lecz raczej w oparciu o obiegowe mniemanie na temat wizerunku pewnej grupy ludzi, której członkowie są do siebie podobni ze względu na sposób zachowania, właściwości charakterologiczne, podobną percepcję rzeczywistości. Jeśli postacie Mrożka nie są typami bohaterów, jest to wynikiem swoistego pojmowania przez dramaturga funkcji stereotypu jako tworzywa, z którego można ukształtować wizerunek uczestników zdarzeń tak, by do obiegowego, płytkiego, uogólnionego mniemania nawiązał i jednocześnie by wzbogacony został o, zaskakujący często, rys indywidualny nie pozwalający na utożsamienie bohatera z danym stereotypem.

[...]

Artyści

Do tej grupy postaci należeć będą bohaterowie, których Mrozek wyraźnie wyróżnia spośród pozostałych. Osoby artystycznie uzdolnione posiadają świadomość własnej odrębności, bądź też środowisko uważa je za jednostki o zupełnie odmiennym spojrzeniu na realia, za nadwrażliwców. Ze względu na poczucie własnej wartości oraz opinię innych bohaterów artyści stanowią bardzo odrębną grupę postaci, choć podział ów jest w wielu przypadkach nie rzeczywistym zróżnicowaniem postaci, lecz wynikiem obiegowej opinii o sposobie percepcji świata przez osoby uzdolnione artystycznie. [...]

W galerii artystów zupełnie inną pozycję zajmuje Stomil. Przypomina on postacię witkacowskich bohaterów świata artystycznego.

„Ojciec Artura, mąż Eleonory, zaspany, w piżamie, poziewując i drapiąc się. Tęgi, duży, olbrzymia siwa czupryna, tak zwana lwia”².

Stomil powiada o sobie:

„Jestem człowiekiem myślącym głębiej. Jeżeli już mamy dyskutować, to musimy sięgnąć do imponderabiliów”³.

Ojciec Artura owładnięty manią prowadzenia szalonych eksperymentów teatralnych stwierdza:

„Sztuka nowoczesna! Dajcie mi Boga, a zrobię z niego eksperyment”⁴.

Jednak, wbrew pozorom, Stomil niewiele ma wspólnego z bohaterami witkacowskimi. Jego eksperymenty nie są już wyrazem buntu przeciw uznanym wartościom, efektem twórczych poszukiwań, stanowią w świecie bezładu nieszkodliwe dziwactwo, które nie jest już w stanie nikogo zbulwersować.

Sztuka i artysta w świecie pozbawionym zasad

Przezwrot obyczajowy dokonany przez pokolenie Stomila i Eleonory miał przynieść wolność sztuki i artyście, doprowadził jednak do zaniku prawdziwej twórczości. Sztuka potraktowana przez Stomila jako przejaw antykonformizmu jest jałowa i nie oddziałuje na odbiorców. W świecie pozbawionym cierpienia i napięć powstanie wielkich dzieł jest niemożliwe. Sztuka odzwierciedla swoją epokę – świat w stanie chaosu najlepiej obrazuje absurdalny eksperyment. Życie w świecie pozbawionym jakichkolwiek zasad doprowadziło do zaniku prawdziwej sztuki a Stomil i jego eksperyment spotykają się z niezrozumieniem.

Program *Tanga* Sławomira Mrożka wystawionego w Warszawie w 1965

Źródło: Léo Mabmacien, dostępny w internecie: flickr.com, licencja: CC BY-SA 2.0.

” Sławomir Mrożek

Tango

STOMIL

(...) Gdybyś żył w tamtych czasach, wiedziałbyś, ile zrobiliśmy dla ciebie. Ty nie masz pojęcia, jak wtedy wyglądało życie. Czy wiesz, ile trzeba było odwagi, żeby zatańczyć tango? (...) Że zachwycono się malarstwem naturalistycznym? Teatrem mieszczańskim? Mieszczański teatr! Ohyda! (...)

ARTUR

Namawiacie mnie do antykonformizmu, który zamienia się od razu w konformizm. Z drugiej strony nie mogę przecież wciąż być konformistą. Mam już swoje lata. Koledzy śmieją się ze mnie.

STOMIL

A sztuka, Arturze? A sztuka? (...)

ARTUR

Jak sztuka?

STOMIL

Sztuka w ogóle. Całe moje życie poświęciłem sztuce. Sztuka to wieczny bunt. Może byś spróbował? (...) Nie doceniasz sztuki. Ja właśnie mam pomysł nowego eksperymentu, zaraz zobaczysz (...) Proszę zajmować miejsca, proszę zajmować miejsca! (...)

ALA

A co to będzie?

ARTUR

Eksperyment teatralny. To mania mojego ojca (...)

STOMIL

*który wrócił tymczasem, niosąc dość duże pudło i wszedł za katafalk
wystaje mu stamtąd tylko głowa,*

Proszę państwa, proszę się skupić. Oto bohaterowie dramatu!

z emfazą jak dyrektor cyrku zapowiadający kolejny numer

Adam i Ewa w raju!

*nad katafalkiem który służy za scenę, ukazują się dwie postacie –
pacynki, którymi Stomil porusza jak rękawiczkami.*

Adam i Ewa,

Ewa z jabłkiem w dłoni

EUGENIUSZ

To już było!

STOMIL

stropiony

Kiedy?

EUGENIUSZ

Na początku świata.

STOMIL

Nie szkodzi. Było w starej wersji. Ja opracowałem nową.

EDEK

A wąż?

ELEONORA

uspokaja go szeptem

Ciiiicho...

STOMIL

Węza mamy w domyśle. Wszyscy znamy tę historię. Uwaga,
zaczynamy!

grubym głosem

Więc jestem w raju i jestem Adamem. Ten status otwiera wszelkie możliwości. Lecz już się zaczęło. Oto z mojej kości powstała Ewa. A co z niej powstanie? O, losie! Tyś odpowiedział na moje pytanie! dyszkantem Adam był pierwszy, lecz nie był nim wcale, póki mnie nie było. Teraz choć dumny. Czy nie rozumie, choć taki rozumny, że tylko nie być można doskonale? Gdy świeci słońce, gdzie idą ciemności? O, losie... rozlega się silny huk i jednocześnie światło gaśnie

GŁOS ELEONORY

Stomilu, Stomilu, co się stało, ty żyjesz?!

GŁOS EUGENIUSZA

Straż, straż!

*Błysk zapalniczki, którą zapala Artur. Następnie zapala nią gromnicę.
Ukazuje się Stomil, z rewolwerem, koniecznie dużym bębenkowcem,
w dłoni*

STOMIL

Ha, co? Udało się?

ELEONORA

Stomilu, tak nas przestraszyłeś!

STOMIL

Eksperyment powinien wstrząsnąć. To moja pierwsza zasada (...)

ELEONORA

Jak to zrobiłeś, Stomilu?

STOMIL

Spaliłem stopki i strzeliłem z rewolweru.

ELEONORA

Nadzwyczajne (...)

STOMIL

A ty, Eugenio?

EUGENIA

Hę?

STOMIL

głośniej

Pytam, czy mama zrozumiała eksperyment.

EUGENIA

z całych sił

Co?

ELEONORA

Mama ogłuchła od eksperymentu.

EUGENIUSZ

Wcale się nie dziwię.

STOMIL

Wytłumaczę ci: poprzez działanie bezpośrednie wytwarzamy jedność momentu akcji i percepcji. Jasne?

EUGENIUSZ

No i co?

STOMIL

Jak to co?

EUGENIUSZ

Co to ma wspólnego z Adamem i Ewą?

ELEONORA

Eugeniuszu, skup się!

STOMIL

Chodzi o fenomen teatralny. Dynamika faktu sensualnego. To na ciebie nie działa?

EUGENIUSZ

Prawdę mówiąc, nie bardzo.

STOMIL

rzuca rewolwer na katafalk

Nie, ja już nie mam siły!

ELEONORA

Nie zniechęcaj się, Stomilu. Jeżeli ty nie będziesz eksperymentował,

to kto będzie?

wszyscy wstają, odsuwają krzesła

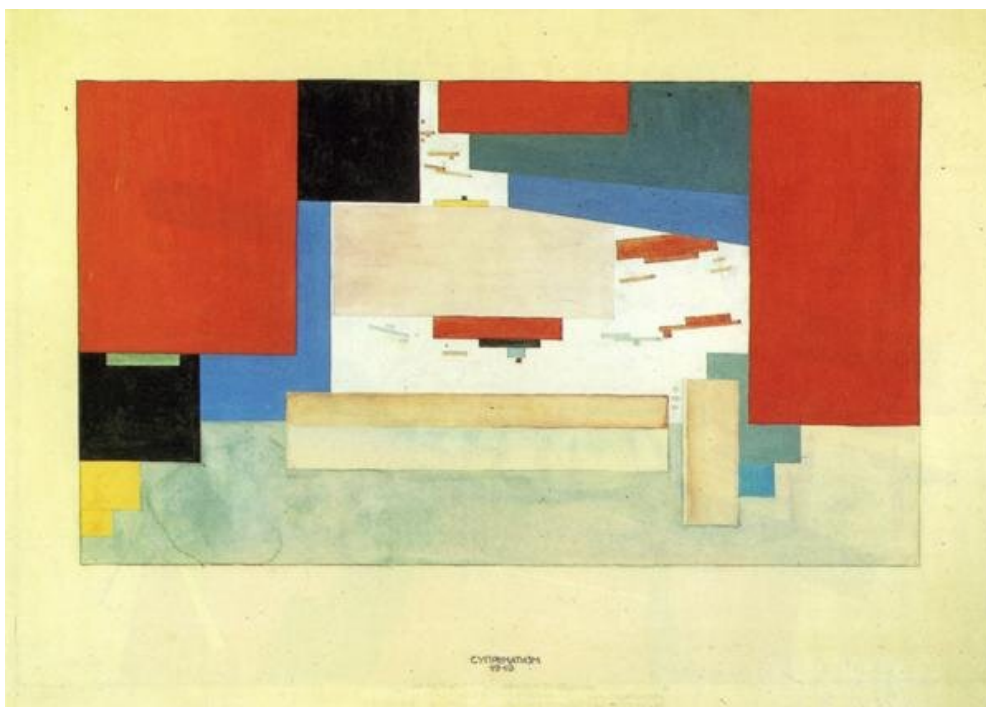
EUGENIUSZ

Plajta, panowie!

EDEK

Wolę kino.

Źródło: Sławomir Mrożek, *Tango*, Warszawa 2014.

Kazimierz Malewicz, *Suprematyzm (projekt kurtyny teatralnej, z E. Lissitzky)*, ok. 1919

Źródło: wikiart.org, domena publiczna.

Słownik

groteska

(fr. *grotesque* – dziwaczny, dziwaczność) – określenie szczególnego rodzaju komizmu, którego właściwością jest odrzucenie przyjętych zasad prawdopodobieństwa, prowadzące do powstania zdeformowanego obrazu rzeczywistości; charakterystyczne dla groteski jest współwystępowanie

elementów tragizmu i komizmu, czy kontrastu, które służą celom satyrycznym lub parodystycznym; utwór literacki o elementach komicznie przejawionych, nieprawdopodobnych, karykaturalnych

konformizm

(łac. *conformare* – przyjmować kształt) – bierne przyjmowanie zasad i wartości uznawanych w danej grupie w celu utwierdzenia własnej przynależności do tej grupy

teatr awangardowy

(fr. *avant garde* – straż przednia) niekomercyjny ruch teatralny, niezależny od tradycyjnego, repertuarowego teatru publicznego; jego twórców łączy idea poszukiwań artystycznych, przesłanie społeczne, styl bycia

Mapa myśli

Polecenie 1

Odwołując się do omawianego w lekcji fragmentu oraz znajomości całego utworu, uzupełnij mapę myśli. Następnie na jej podstawie scharakteryzuj wizerunek artysty i koncepcję sztuki przedstawioną w *Tangu* Mrożka.

W swojej wypowiedzi odwołaj się do cytatów zebranych na mapie.

Polecenie 2

Na podstawie omawianego w lekcji fragmentu *Tanga* Sławomira Mrożka uzupełnij mapę myśli. Następnie sformułuj dwa argumenty potwierdzające tezę, że eksperyment teatralny Stomila ma groteskowy charakter i jest parodią teatru awangardowego.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zastanów się, co może oznaczać imię Stomil.

Ćwiczenie 2

Wyjaśnij, jaki można dostrzec wpływ dramatów Witkacego na ukazany w *Tangu* Sławomira Mrożka „spektakl” Stomila?

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Wyjaśnij słowa Stomila: „*Czy wiesz, ile trzeba było odwagi, żeby zatańczyć tango?*”

Ćwiczenie 5

Ćwiczenie 6

Uzupełnij tabelę, dopisz autora cytatu i zredaguj argument, w którym uzasadnisz zawartą w cytacie koncepcję sztuki i artysty.

Ćwiczenie 7

Na podstawie fragmentu *Tanga* Sławomira Mrożka zredaguj pytania, na które odpowiada cytowany tekst.

Ćwiczenie 8

Udany i nieudany eksperyment teatralny. Napisz rozprawkę na ten temat. Wykorzystaj w niej ukazany w *Tangu* Sławomira Mrożka eksperyment Stomila i inny dowolny przykład awangardowego postępowania artysty.

Praca domowa

Przygotuj krótkie wystąpienie, w którym porównasz funkcjonowanie motywu tańca w *Tangu* Sławomira Mrożka i *Weselu* Stanisława Wyspiańskiego.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Lewandowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Wizerunek artysty i koncepcja sztuki w *Tangu* Sławomira Mrożka

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

7) rozumie pojęcie groteski, rozpoznaje ją w tekstach oraz określa jej artystyczny i wartościujący charakter;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;

Lektura obowiązkowa

41) Sławomir Mrożek, *Tango*;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele lekcji. Uczeń:

- zinterpretuje fragment *Tanga* Sławomira Mrożka, zwracając uwagę na sposób kreowania postaci artysty;

- scharakteryzuje postać Stomila i omówisz jego koncepcję sztuki jako eksperymentu;
- rozpozna związek koncepcji sztuki z obrazem epoki i jej systemem wartości.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Wizerunek artysty i koncepcja sztuki w *Tangu* Sławomira Mrożka”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” i następnie rozwiązanie ćwiczenia nr 3 zawartego w sekcji „Sprawdź się”.
2. **Aktorska interpretacja.** Chętne lub wybrane osoby przygotowują czytanie fragmentu tekstu dramatycznego z e-materiału: Wizerunek artysty i koncepcja sztuki w *Tangu* Sławomira Mrożka z podziałem na role.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji i prosi uczniów, by na podstawie wiadomości zdobytych przed lekcją zaproponowali cel zajęć oraz kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. **Odczytanie tekstu literackiego z elementami interpretacji aktorskiej.** Wybrane przed lekcją osoby prezentują fragmenty dramatu *Tango* Sławomira Mrożka. Po uczniowskiej prezentacji pozostała część klasy przedstawia swoje wrażenia dotyczące utworu oraz prezentacji. Uczniowie zapisują swoje wrażenia w formie notatki.
2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel czyta polecenie: Odwołując się do omawianego w lekcji fragmentu oraz znajomości całego utworu, uzupełnij mapę myśli. Następnie na jej podstawie scharakteryzuj wizerunek artysty i koncepcję sztuki przedstawioną w *Tangu* Mrożka.
Prosi uczniów, aby zapoznali się z treścią multimedium i wykonali polecenie w parach. Następnie wybrana osoba prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udziela też uczniom informacji zwrotnej.
3. **Utrwalanie wiedzy i umiejętności.** Nauczyciel wyświetla na tablicy treść ćwiczenia 1 z sekcji „Sprawdź się”. Wraz z uczniami rozwiązuje je na forum klasy.

4. Nauczyciel wyświetla uczestnikom zajęć ćwiczenie 2. Uczniowie tym razem pracują w parach. Ustalają wspólne stanowisko i wskazują wybraną odpowiedź, używając telefonów lub komputerów. Nauczyciel kontroluje wyniki pracy uczniów, którzy następnie łączą się w grupy 4-osobowe i dyskutują, uzasadniając swój wybór w tym ćwiczeniu.
5. Ostatnią partię ćwiczeń (nr 4-6) uczniowie wykonują wspólnie i omawiają je razem z nauczycielem.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego się uczniowie nauczyli? Na koniec prosi chętnego ucznia o podsumowanie i – jeśli to potrzebne – uzupełnia informacje.

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne nr 7 i 8. Przygotowują uzasadnienia poprawnych odpowiedzi
2. Przygotuj krótkie wystąpienie, w którym porównasz funkcjonowanie motywu tańca w *Tangu* Sławomira Mrożka i *Weselu* Stanisława Wyspiańskiego.

Materiały pomocnicze:

- Juliusz Kleiner, *Istota utworu dramatycznego*, w: *Problemy teorii dramatu i teatru*, wybór i oprac. Janusz Degler, Wrocław 1988.
- *Doskonalenie warsztatu nauczyciela polonisty*, pod red. Anny Janus-Sitarz, Kraków.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Mapa myśli” do podsumowania lekcji.